

24.10.2018

Dnro 129/61/18 ja
130/61/18**Eduskunnan hallintovaliokunta****Lausuntopyyntö 18.10.2018 Valtakunnansyyttäjänvirastolle**

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta ja laiksi valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta (HE 199/2017 vp)

Hallituksen esitys eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 202/2017 vp)

1 Yleistä

Valtakunnansyyttäjänvirasto on lausunut asiasta aiemmin oikeusministeriölle 14.6.2017 (Dnro 45/61/17), sisäministeriölle 14.6.2017 (Dnro 47/61/17), eduskunnan lakivaliokunnalle 26.2.2018 ja 27.2.2018 (Dnro 15/61/18) sekä eduskunnan puolustusvaliokunnalle 12.3.2018 (Dnro 19/61/18).

Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää hyvänä sitä, että tiedusteluvaltuutettu saisi kattavasti tietoonsa tiedustelumenetelmien käyttöä koskevat päätökset. Esimerkiksi tuomioistuimen tiedustelumenetelmiä koskevat kielteiset päätökset niissä tapauksissa, joissa tiedustelumenetelmien käyttö olisi jo aiemman kiireellisen päätöksen perusteella aloitettu, tulisi ilmoittaa tiedusteluvaltuutetulle. Esityksissä ja erityisesti niiden perusteissa on myös huomioitu se, että joissain tapauksissa esitutinnan toimittamisesta päättää muu taho kuin esitutkintaviranomainen, esimerkiksi syyttäjä.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo silti, että tiedustelumenetelmien uskottava valvonta edellyttää lisätarkennuksia. Tiedustelutoiminnan valvonta ei rajoitu laillisuusvalvontaan, vaan se sisältää myös rikosprosessin, jonka tarpeet tulisi ottaa lainsäädännössä paremmin huomioon. Rikosprosessi olisi tiedustelutoiminnan viimesijainen valvontakeino, ja se olisi yleensä syyttäjävetoista esitutkinnasta lainvoimaiseen tuomioon saakka, koska keskeisenä toimijana tiedustelutoiminnassa olisi suojelupoliisi. Poliisimiehen tekemiksi epäillyissä rikoksissa toimii tutkinnanjohtajana lähtökohtaisesti syyttäjä.

Tiedustelutoiminnan asianmukainen tutkiminen rikosprosessissa edellyttää - kuten laillisuusvalvonnan suorittaminenkin - että käytettävissä on tarvittava aineisto, eikä sitä olisi heti hävitetty. Tärkeää on myös se, että tapaukset tulisivat riittävän kattavasti myös esitutkinnan toimittamisesta päättävän viranomaisen harkittaviksi, ja että muutkin esitutkinnan

24.10.2018

Dnro 129/61/18 ja
130/61/18

tarpeet huomioitaisiin jo käsittelyn varhaisemmassa vaiheessa. Koska tiedusteluvaltuutetulla ei olisi esitutkintaviranomaiselle tai syyttäjälle kuuluvaa toimivaltaa, eivät hänen suorittamansa toimenpiteet saisi estää tai vaikeuttaa mahdollista myöhempää rikosprosessia.

2 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta ja laiksi valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta (HE 199/2017 vp)

Esitetyssä tiedustelutoiminnan valvontaa koskevan lain 13 §:ssä säädettäisiin tiedusteluvaltuutetun velvollisuudesta kuulla valvonnan kohdetta ennen asian ratkaisemista. Perusteluiden mukaan laillisuusvalvonnan kohdetta olisi syytä kuulla esimerkiksi silloin, kun tiedusteluvaltuutettu harkitsisi asian ilmoittamista esitutkintaan. Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo aiemmasta lausunnostaan (Dnro 45/61/17) ilmenevin tavoin, että laillisuusvalvonnan kohdetta ei tulisi kuulla silloin, kun asia ilmoitettaisiin esitutkinnan toimittamisesta päättävälle viranomaiselle. Tutkinnanjohtajan tehtäviin kuuluu sen arvioiminen, mitä tietoja tutkinnan kohteelle voidaan antaa ja missä vaiheessa. Tutkinnanjohtajana tulisi näissä tapauksissa yleensä olemaan syyttäjä.

Saman lain 15 §:ssä säädettäisiin muun ohella lainvastaisesti hankittujen tietojen hävittämisestä. Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää hyvänä sitä, että säännös ei velvoittaisi tiedusteluvaltuutettua hävittämään tietoja välittömästi, vaan hänelle jätettäisiin siinä harkintavaltaa. Perusteluiden mukaan harkinnassa tulisi ottaa huomioon tietojen hävittämisen peruuttamattomuuden vaikutukset asian jatkokäsittelyn kannalta. Tiedusteluvaltuutettu ei perusteluiden mukaan voisi antaa määräystä hävittämisestä, jos hän tekisi ilmoituksen esitutkinnasta. Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että laillisuusvalvonnan suorittaminen, esitutkintakynnyksen ylittymisestä päättäminen, esitutkinnan ja syyteharkinnan suorittaminen sekä rikosasian käsittely tuomioistuimessa muodostuisivat varsin hankaliksi, jos tiedustelutiedot hävitettäisiin heti. Syyttäjä olisi keskeisessä roolissa niissä tapauksissa, jotka ilmoitettaisiin esitutkintaan.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että tiedusteluvaltuutetulla tulisi myös tietyissä muissa tilanteissa olla tarvittaessa mahdollisuus antaa tiedustelutietojen säilyttämismääräys laillisuusvalvonnan tai rikosprosessin toteuttamiseksi. Tätä kysymystä käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Asian ilmoittamisesta esitutkintaan säädettäisiin saman lain 16 §:ssä. Perusteluiden mukaan esitutkintaan ilmoittaminen olisi kuitenkin kaikkiaan tiedusteluvaltuutetun harkittavissa. Herää kysymys siitä, olisiko esitutkintaan ilmoittaminen liikaa tiedusteluvaltuutetun varassa. Vaikka

24.10.2018

Dnro 129/61/18 ja
130/61/18

tiedusteluvaltuutetulla olisi esitetyn lain 18 §:n mukaan velvollisuus saattaa merkittävät havaintonsa tiedusteluvalvontavaliokunnan käsiteltäväksi, ei valiokunnalla kuitenkaan olisi mahdollisuutta ilmoittaa asiaa esitutkintaan. Valtakunnansyyttäjänviraston mielestä lainsäädäntö ei myöskään saisi johtaa siihen, että tiedusteluvaltuutettu – jolla ei edes olisi toimivaltaa päättää esitutkinnan toimittamisesta – suorittaisi käytännössä syytä epäillä -kynnyksen harkintaa ja ilmoittaisi tämän pohjalta asiat esitutkintaan.

Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää siksi tärkeänä, että ne tapaukset, joissa esitutkinnan käynnistäminen voisi edes periaatteessa tulla kyseeseen, tulisivat riittävän kattavasti esitutkinnan toimittamisesta päättävän viranomaisen harkittaviksi. Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää edelleen, että tiedusteluvaltuutetulla olisi ilmoittamisvelvollisuus esimerkiksi silloin, kun tiedustelutoiminta on keskeytetty tai lopetettu tiedusteluvaltuutetun tai tuomioistuimen päätöksellä. Tällainen tilanne olisi käsiällä esimerkiksi silloin, kun tuomioistuin on antanut kielteisen päätöksen kiiretilanteessa aloitetusta tiedustelumenetelmien käytöstä. Keskeyttämis- ja lopettamistapaukset olisivat perusteluidenkin mukaan erityisen vakavia. Näin tiedustelutoiminnan valvonta saataisiin mahdollisimman aukottomaksi ja uskottavaksi.

3 Hallituksen esitys eduskunnalle siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 202/2017 vp)

Esitetyn poliisilain 5 a luvun 44 §:n 1 momentin mukaan oletettavasti tehdystä rikoksesta tietyissä tapauksissa ilmoitettaisiin keskitetysti keskusrikospoliisille, joka perusteluiden mukaan vastaisi asian ohjaamisesta eteenpäin esitutkinnan toimittamisesta päättävälle viranomaiselle, kuten esimerkiksi Valtakunnansyyttäjänvirastolle.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toistaa aiemmasta lausunnostaan (Dnro 47/61/17) ilmenevän esityksensä siitä, että tiedustelutoiminnassa havaitut poliisimiehiä koskevat rikosepäilyt olisi aina ilmoitettava syyttäjälle siitä riippumatta, mikä mahdollisen rikoksen rangaistusasteikko tai nimike on.

Valtakunnansyyttäjänviraston mielestä ilmoitusten tekeminen keskitetysti keskusrikospoliisille olisi sinänsä tarkoituksenmukaista verrattuna siihen, että ne tehtäisiin mille esitutkintaviranomaiselle tahansa. Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää kuitenkin tarkoituksenmukaisena sitä, että suojelupoliisi ilmoittaisi syyttäjän toimivaltaan kuuluvat asiat suoraan Valtakunnansyyttäjänvirastolle. Suojelupoliisilla on yhtä hyvät edellytykset seuloa syyttäjän toimivaltaan kuuluvat asiat kuin keskusrikospoliisilla.

Käynti-/postiosoite	Puhelin	Telekopio	Sähköpostiosoite
Lintulahdenkuja 4 00530 Helsinki	029 562 0800	029 562 0888	vksv@oikeus.fi

24.10.2018

Dnro 129/61/18 ja
130/61/18

Saman pykälän 5 momentin mukaan *esitutkintaviranomaisen tai rikoksen estämiseen tähtäävästä toimenpiteestä päättävän toimivaltaisen viranomaisen* tulisi ennen esitutinnan käynnistämistä tai esitutkintatoimenpiteen käyttämistä taikka rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen käynnistämistä ilmoittaa siitä suojelupoliisille. Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että momentin sanamuodon mukaan tämä velvollisuus ei koskisi syyttäjää, koska syyttäjä ei ole esitutkintaviranomainen eikä myöskään muu lainkohdassa tarkoitettu viranomainen. Valtakunnansyyttäjänvirasto pyytää, että lainkohtaa täsmennettäisiin tämän mukaisesti.

Esitetyssä poliisilain 5 a luvun 46 §:ssä säädettäisiin kiiretilanteessa saadun tiedon hävittämisestä, jos tuomioistuin on katsonut, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut. Esitetyn poliisilain 5 a luvun 61 §:n mukaan nämä tuomioistuimen päätökset olisi ilmoitettava tiedusteluvaltuutetulle, joka suorittaisi tiedustelutoiminnan laillisuusvalvontaa ja jolla olisi myös mahdollisuus ilmoittaa menettely esitutkintaan. Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että laillisuusvalvonnan suorittaminen, esitutkitakynnyksen ylittymisestä päättäminen, esitutinnan ja syyteharkinnan suorittaminen sekä rikosasian käsittely tuomioistuimessa muodostuisivat varsin hankaliksi, jos tiedustelutiedot hävitettäisiin heti.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo tämän vuoksi, että tietoja tulisi voida säilyttää edellä mainittujen toimenpiteiden suorittamisen ajaksi ja vain niiden suorittamista varten, minkä jälkeen ne vasta tulisi hävittää. Tiedustelutoiminnan uskottava valvonta edellyttää, että menettelyä on mahdollista tarkastella laillisuusvalvonnan lisäksi tarvittaessa myös rikosprosessissa. Syyttäjä tulisi olemaan rikosprosessissa keskeisessä asemassa. Valtakunnansyyttäjänvirasto viittaa myös siihen, mitä on edellä lausunut esitetyn tiedustelutoiminnan valvontaa koskevan lain 15 §:n osalta.

Tiedustelutietojen hävittämisestä muissa tapauksissa säädettäisiin esitetyssä poliisilain 5 a luvun 45 §:ssä. Myös nämä tapaukset voisivat tulla jälkikontrollin kohteiksi, jolloin aineistoa tarvittaisiin laillisuusvalvonnan tai rikosprosessin suorittamiseksi.

Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää siksi, että tiedusteluvaltuutetulla olisi mahdollisuus antaa näitä tietoja koskeva säilyttämismääräys mainittujen valvontatoimenpiteiden suorittamista varten. Vaihtoehtoisesti tulisi järjestää muu tapa, jolla tiedot säilyisivät tiedustelumenetelmien käytön valvontaa varten, jotta valvonta voitaisiin toteuttaa asianmukaisesti.

Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää erityisen hyvänä ja tärkeänä sitä, että suojelupoliisiin tulisi esitetyn poliisilain 5 a luvun 61 §:n nojalla antaa tiedusteluvaltuutetulle tieto tiedustelumenetelmää koskevasta luvasta tai päätöksestä. Ilmoitusvelvollisuus koskisi myös tuomioistuimen antamia

24.10.2018

Dnro 129/61/18 ja
130/61/18

kielteisiä päätöksiä silloin, kun tiedustelumenetelmien käytöstä olisi aiemmin tehty kiireellinen päätös. Ilmoitusvelvollisuuden alaisia olisivat myös muut kuin tuomioistuimen tekemät päätökset. Ilmoitusvelvollisuus koskisi lisäksi lainkohdassa erikseen lueteltuja toimenpiteitä.

Esitetyssä tietoliikennetiedustelua siviilitiedustelussa koskevan lain 9 §:ssä säädettäisiin kiiretilanteessa saadun tiedon hävittämisestä, jos tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut. Saman lain 26 §:n mukaan nämä tuomioistuimen päätökset olisi ilmoitettava tiedusteluvaltuutetulle, joka suorittaisi tiedustelutoiminnan laillisuusvalvontaa ja jolla olisi myös mahdollisuus ilmoittaa menettely esitutkintaan. Valtakunnansyyttäjänviraston mielestä tietoja ei tulisi heti hävittää ja viittaa siihen, mitä on edellä lausunut esitetyn poliisilain 5 a luvun 46 §:n sekä tiedustelutoiminnan valvontaa koskevan lain 15 §:n osalta.

Tietoliikennetiedustelua siviilitiedustelussa koskevan lain 15 §:ssä säädettäisiin tietojen hävittämisestä muissa tapauksissa. Valtakunnansyyttäjänvirasto viittaa tämän osalta siihen, mitä on edellä lausunut esitetyn poliisilain 5 a luvun 45 §:n kohdalla.

Esitetyn tietoliikennetiedustelua siviilitiedustelussa koskevan lain 26 §:n osalta Valtakunnansyyttäjänvirasto viittaa siihen, mitä on edellä lausunut esitetyn poliisilain 5 a luvun 61 §:n kohdalla.

valtiosyyttäjä

Anssi Hiivala